

7. Ilagan, G., Ilagan, J., Jocius, R., Hornor, T., Shealy, T., Simpson, A., Cavaliere, G., Pollen, B., Brooks, J. (2022). Backpacking Veterans: Exploring Sense of Belonging, Happiness, and Stress-Coping. *Journal of Outdoor Recreation, Education, and Leadership*, 4 (4), 36-54. doi:10.18666/JOEL-2022-11600.
8. Jong-Ho Kim, Larry. A. McKenzie. (2014). Impacts of Physical Exercise on Stress Coping and Well-Being in University Students in the Context of Leisure. *Scientific Research Publishing*, 6 (19), 2570–2580. doi: 10.4236/health.2014.619296.
9. Huddart, D., Stott, T. (2020). What Is Adventure Tourism?. In: *Adventure Tourism*. Palgrave Macmillan, Cham. doi: 10.1007/978-3-030-18623-4_1.
10. Karisman, V.A., Supriadi, D. (2020). The Effect of Short Term Adventure-Based Outdoor Program on Decreasing The Stress Level of College Students. *Jurnal Pendidikan Jasmani dan Olahraga*, 5 (1), 76-80. doi: 10.17509/jpjo.v5i1.22584.
11. Kumar S. Bhukar, J. (2013) Stress Level and Coping Strategies of College Students. *Journal of Physical Education and Sport Management*, 4, 5-11.
12. Lee, J., Zhang, T. (2018). The Impact of Adventure Education on Students' Learning Outcomes in Physical Education: A Systematic Review. *Published in JTRM in Kinesiology an Online Peer-reviewed Research and Practice Journal*, 23-32.
13. Nguyen-Michel, S.T., Unger, J.B., Hamilton, J., Spruijt-Metz, D. (2006). Associations between physical activity and perceived stress/hassles in college students. *Stress and Health*, 22, 179–188. doi: 10.1002/smi.1094.
14. Pascoe, M. C., Hetrick, S. E., Parker, A. G. (2020). The impact of stress on students in secondary school and higher education. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25 (1), 104-112, doi: 10.1080/02673843.2019.1596823.
15. Rusu, O., Rusu, D. (2022). The Impact of Extreme Sports on the Individual and Society: A Short Introduction. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov, Series IX: Sciences of Human Kinetics*, 14 (63), 2, doi: 10.31926/but.shk.2021.14.63.2.11.
16. Sheather J. (2022). As Russian troops cross into Ukraine, we need to remind ourselves of the impact of war on health. *BMJ*, 376, o499. doi: 10.1136/bmj.o499.
17. Stults-Kolehmainen M. A., Sinha R. (2014). The effects of stress on physical activity and exercise. *Sports Med*, 44 (1), 81–121; doi: 10.1007/s40279-013-0090-5.
18. Zhan H., Zheng C., Zhang X., Yang M., Zhang L., Jia X. (2021) Chinese College Students' Stress and Anxiety Levels Under COVID-19. *Front. Psychiatry*, 12:615390; DOI: 10.3389/fpsy.2021.615390.

DOI 10.31392/UDU-nc.series15.2023.11(171).04
УДК 796.322(477)

Білоус Н. С.
старший викладач кафедри фізичного виховання, спорту та реабілітації
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», м. Харків
Кононенко Н. М.
старший викладач кафедри фізичного виховання, спорту та реабілітації
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», м. Харків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СТАНОВЛЕННЯ ГАНДБОЛУ В УКРАЇНІ

Білоус Н. С., Кононенко Н. М. Загальна характеристика та становлення гандболу в Україні. Гру в гандбол відносять до видів спорту з конфліктною діяльністю. Команди прагнуть досягти переваги над суперником, маскуючи свою тактику гри й одночасно намагаються розкрити плани супротивника. Саме тому необхідно розглядати спортивну боротьбу команд з позиції протиставлення сторін. Гра визначається наявністю техніки, тактики та стратегії, без яких спортивне протиставлення команд неможливе.

Мета дослідження: надати загальну характеристику та розглянути історичний аспект виникнення і розвитку гандболу на теренах України.

Результати дослідження. Представлена загальна характеристика гандболу. Проаналізовані особливості виникнення і становлення гри в Україні.

Висновки. Гандбол є спортивною грою, в яку грають дві команди по сім гравців. Мета гри полягає у закиданні м'яча у ворота суперника й протидії оволодіти м'ячем та закинути його у ворота своєї команди. Виграє команда, яка забила найбільшу кількість м'ячів по закінченню ігрового часу.

З урахуванням впливу різних факторів на розвиток гандболу в Україні можна виділити три історичні періоди: 1909–1972 рр., 1972–1991 рр. та з 1991 р. – нині.

Ключові слова: гандбол, гра, команда, спорт, тактика, техніка, Україна.

Bilous Nataliia, Kononenko Nelli. The general characteristics and development of handball in Ukraine. The game of handball is considered to be a sport with conflict. Teams strive to gain an advantage over their opponents by disguising their game tactics and at the same time trying to reveal the opponent's plans. That is why it is necessary to consider the sports struggle of teams from the standpoint of the opposing parties. The game is determined by the presence of technique, tactics and strategy, without which sports competition between teams is impossible.

The purpose of the study: to provide a general description and consider the historical aspect of the emergence and

development of handball in Ukraine.

The results of the study. The general characteristics of handball are presented. The peculiarities of the emergence and development of the game in Ukraine are analysed.

Conclusions. Handball is a sport played by two teams of seven players. The aim of the game is to throw the ball into the opponent's goal and to oppose the opponent's ability to get hold of the ball and throw it into your team's goal. The team that has scored the most goals at the end of the game wins.

Taking into account the influence of various factors on the development of handball in Ukraine, three historical periods can be distinguished: 1909-1972, 1972-1991 and since 1991 to the present.

The first period is characterised by the emergence of handball and its development on the territory of modern Ukraine.

In the second period, handball was formed as a game with a strong material, technical and financial base, and the system of organising children's and youth sports was improved, which led to its inclusion in the Olympic Games programme (1972).

The third period is characterised by the intensification of the processes of commercialisation and professionalisation of handball at the national and international levels, and the processes of integration and globalisation in sport are intensifying.

Key words: handball, game, team, sport, tactics, technique, Ukraine.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний спорт розглядають як унікальний соціальний інститут, що виконує численні специфічні функції і поширює свій вплив попри всі життєві метаморфози. Він тією або іншою мірою приймає участь практично в усіх соціальних процесах сучасного людства та є активним учасником процесу глобалізації [9].

Л. О. Рядова, В. О. Рожков, Н. В. Цигановська, В. П. Склярченко [11] відмічають, що спорт є невід'ємною частиною навчання та виховання різних верств населення України. За їх даними, систематичні заняття різними видами рухової активності сприяють розвитку цілеспрямованості, ініціативності, відповідальності, дисциплінованості.

Одне з провідних місць серед спортивних ігор займає гандбол. Це пов'язано з достатньою простотою правил і доступністю гри для людей різного віку та рівня фізичної підготовленості.

Гра в гандбол з'явилася наприкінці XIX століття і вже до початку XX століття стала досить популярною в Європі.

Нині гандбол активно розвивається в більшості країн північної та південної Австралії і Америки, європейських і азіатських держав.

Гандбол є складно-координаційним видом спорту. Від інших видів спорту гра відрізняється великим змістом різноманітних технічних прийомів, що виконуються на місці, в русі та при опорі суперника.

Гандболіст-професіонал повинен мати високий рівень фізичного розвитку та фізичної підготовленості. Він повинен володіти високою точністю рухів і передач [13].

На думку В. М. Єрьоменко, І. А. Єварницького, С. М. Криворучко, О. О. Самохіна [3], високий рівень розвитку фізичних якостей є основою, на якій базується спортивна підготовка, це одна з компонентів досягнення високих спортивних результатів.

Дані Л. О. Рядової, В. О. Рожкова, М. В. Корчагіна, О. А. Мкртчян [12] свідчать про те, що розвиток фізичних якостей забезпечує підвищення рівня фізичної підготовленості. Це сприяє зміцненню здоров'я, поліпшенню розумової і фізичної працездатності та формуванню особистості.

При правильній організації занять і помірному дозуванні навантаження гандбол можна використовувати і як засіб оздоровчого тренування.

Систематичні заняття гандболом сприяють поліпшенню функціонального стану дихальної, серцево-судинної й нервової систем, зміцненню суглобового і зв'язкового апарату, зростанню життєвої ємкості легень, підвищенню рівня фізичної підготовленості та працездатності, виробленню стійкості організму до інфекцій, перегрівання, охолодження і зниження кількості захворювань [13].

Гандбол в Україні займає важливе місце в системі фізичного виховання. Гра включена у навчальні програми, використовується в закладах загальної середньої, середньої спеціальної, середньої професійної та вищої освіти, у підготовці спортсменів, на заняттях з віковими спортсменами.

Мета дослідження: надати загальну характеристику та розглянути історичний аспект виникнення і розвитку гандболу на теренах України.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення наукової та методичної літератури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гандбол – це спортивна гра, в якій грають дві команди по сім гравців. Мета кожної команди полягає у тому, щоб закинути м'яч у ворота суперника та завадити йому оволодіти ним та закинути м'яч у ворота своєї команди. Кожна команда здійснює атаку воріт суперника і захищає свої. Виграє команда, яка забила найбільшу кількість м'ячів у кінці ігрового часу.

Гра проводиться на майданчику 40x20 м, триває 60 хвилин ігрового часу – два тайми по 30 хвилин. При нічийному результаті надається додатковий час – 5 хвилин.

М'яч виготовляється зі шкіри або з синтетичного матеріалу. Він повинен бути круглим, оболонка якого не повинна бути слизькою і блискучою.

Окружність м'яча і вага для різних вікових категорій команд повинні бути наступними:

- для чоловічих і юнацьких команд старше 16 років – розмір 3: 58–60 см і 425–475 грам;
- для жіночих команд, команд дівчат старше 14 років і команд хлопців (від 12 до 16 років) – розмір 2: 54–56 см і 325–375 грам;
- для команд дівчаток (від 8 до 14 років) і хлопчиків (від 8 до 12 років) – розмір 1: 50–52 см і 290–330 грам [10].

Гру в гандбол відносять до видів спорту з конфліктною діяльністю. Команди прагнуть досягти переваги над суперником, маскуючи свою тактику гри й одночасно намагаються розкрити плани супротивника. Саме тому необхідно розглядати спортивну боротьбу команд з позицій протидієборства сторін.

Гра визначається наявністю техніки, тактики та стратегії, без яких спортивне протидієборство команд неможливе [13].

Техніка – це комплекс прийомів гри, що є системою раціональних рухів для досягнення перемоги.

Тактика – це система дій, спрямована на рішення поточних завдань боротьби в ході однієї зустрічі. В процесі боротьби одна команда, що володіє м'ячем, прагне закинути його у ворота суперника найбільшу кількість разів, перегравши захист і воротаря. Протилежна команда ставить собі інші завдання: не дати можливість закинути м'яч у свої ворота, перехопити м'яч до здійснення кидка суперника та провести атаку у відповідь. Відповідно до прагнення обох команд і розгортаються ситуації боротьби між ними [14].

На думку Е. Ю. Дорошенко, В. О. Цапенко, В. О. Петрова, І. Є. Дядечко, О. Ю. Гусак [2], техніко-тактична діяльність у гандболі має складний варіативний характер, а саме: ігрові ситуації на майданчику постійно змінюються, що вимагає від гандболістів оперативно реагувати на дії суперників і партнерів по команді, застосовувати той чи інший варіант кидка м'яча по воротах у залежності від ігрової ситуації.

Стратегія – це система знань про закономірності змагальної боротьби. Знання цих закономірностей дає можливість передбачати характер і умови майбутніх змагань.

Стратегія передбачає вивчення тенденцій розвитку гри; спрямованості процесу підготовки команд на основі досвіду її участі в попередніх змаганнях та умов проведення майбутніх змагань.

Під час підготовки до конкретного змагання стратегічними завданнями будуть: оцінка можливостей окремих гравців своєї команди і визначення плану гри; встановлення характеру гри суперника та на цій основі вибір систем і форм гри; визначення режиму змагань в цілому.

Рухова діяльність гандболістів включає: ходьбу, біг, стрибки, ривки, ловіння і передачу м'яча, кидки м'яча у ворота. Кількісні характеристики перерахованих компонентів рухової діяльності у гравців різного амплуа неоднакові [14].

Виникнення гри в гандбол на теренах України належить до початку ХХ століття. Уперше цей вид спорту в країні з'явився у Харкові в 1909 році. Родоначальником українського гандболу була чеська гра «Хозена терцова», що культивувалася у товаристві «Сокіл» як гімнастична гра [10].

У травні 1909 р. відбулося спортивне свято, присвячене врученню прапора суспільству «Сокіл». Після гімнастичних виступів була проведена перша гра в гандбол. Вперше Е. Ф. Мали запропонував деякі правила гри, характерні для чеської хазени: ворота розмірами 2х2,5 м, штрафний майданчик знадобився прямо перед воротами, були накреслені три зони по 15 м – захисту, півзахисту і нападу. Команда складалася із семи гравців – воротаря, захисника, двох півзахисників і трьох гравців нападу. Дозволялося рухатися із м'ячем у руках три кроки і трьома ударами по землі. Спеціальних м'ячів не було і грали резиновими дитячими м'ячами діаметром 58 см червоно-синього кольору [13].

Дані М. В. Прозара [10] зі співавторами свідчать про те, що у 1910 році у Харкові відбулась перша офіційна гра спортивних гандбольних команд.

До 1912 р. нова командна гра була розповсюджена лише у «Соколі». А у «Першій гімнастичній організації», «Спортінг клубі», «Феніксі» і у футбольних кружках, що зароджувалися на той час, ще не були знайомі з гандболом. Але Е. Ф. Мали продовжував пропагувати гру ручний м'яч.

У 1912–1913 рр. Е. Ф. Мали викладає гімнастику у гімназії організації «Робочі жінки» (гімназія змішаного типу). На базі цієї організації Е. Мали організує чоловічу гандбольну команду. На той час видатний у Харкові лікар і спортивний діяч О. Малашенко випустив брошуру, у якій уточнив і розмістив правила хазени, а саму гру назвав «гандбол». Все це він розмістив на головній сторінці видання [13].

1914 р. гандбол в Україні швидко набуває популярності в Харкові, Києві, Маріуполі, Одесі, Катеринославі та в інших містах [10].

У 1914 р. чоловіча гандбольна команда Е. Мали провела у Харкові поєдинок з колективом «Сокіл» і виграла його. Історія зберегла деякі прізвища переможців: Вайнштейн, Гешвандер, Рябов, Гольберг, Плешков, Іванов.

В цьому ж році гандболом зацікавилися і дівчата із «Сокола» і гімназії організації «Робочі жінки», проводили зустрічі між собою і як завжди у таких зустрічах перемагали «Трудящі жінки».

У 1913–1914 рр. гандбольна географія розширюється. Гандбол розповсюджується в Київ, Маріуполь, Катеринослав, Одесу, Чернігів, Умань [13].

М. В. Прозар, В. Л. Авінов, А. О. Петров, В. А. Стасюк, С. М. Балан [10] відмічають, що у 1918 р. в Харкові вперше була створена гандбольна секція, а в 1924 році відбулись перші змагання в них взяли участь 22 команди переможцями стали гандболісти Харківського паровозобудівного заводу.

У 1922 р. в Харкові Губернським олімпійським комітетом була організована перша гандбольна організація – секція ручного м'яча.

У квітні 1923 р. Губернська рада фізичної культури заново організувала гандбольну секцію і суддівську колегію. На цей час у Харкові у 11 клубах нараховувалося 16 команд, які регулярно приймали участь у змаганнях. Восени цього ж року губернське бюро «Спартак» перейменувало секцію на лігу.

У 1923 р. гандбольна ліга проводить перші змагання у Харкові. У змаганнях приймали участь 22 команди, які були розподілені на дві групи [13].

У 1924 р. були проведені перевибори Харківської гандбольної ліги, яка знову отримала назву секції. На засіданні цієї секції були затверджені правила гандболу 7х7, які в основному зберегли теперішні риси правил. Ця секція стала всеукраїнським керівним органом, яка здійснювала за завданням Ради фізичної культури України подальший розвиток гандболу в країні [10].

Із 1929 по 1936 рр. помітно зменшилася кількість команд, зустрічі між представниками різних міст були не такими частими, як раніше, у багатьох школах перестали розповсюджувати гру гандбол. Але настоящі любителі гри здаватися не збиралися.

Так, у 1929 році Всеукраїнська пролетарська організація «Динамо» провела у Харкові першість динамівських команд, у яких приймало участь вісім чоловічих і чотири жіночих команд. Переможцями першості стали у чоловіків запоріжці, а у жінок – харківчани.

У 1937 р. розпочалося довоєнне відродження гандболу. У багатьох містах відбулися змагання з гандболу як серед дорослих, так і дитячих команд. У Харкові для підвищення кваліфікації спеціалістів провели республіканський збір тренерів і суддів, на який були запрошені представники 25 міст України.

У цьому ж році пройшов дебют першості України серед юнаків і дівчат. Переможцями першості стали юнаки Харкова, а у дівчат перше місце розділили команди Харкова і Києва. Але розпочалася війна, яка перервала подальший розвиток гри.

З 6 по 12 жовтня 1946 року в Одесі було проведено Чемпіонат України. Нагороди розігрували по п'ять чоловічих і жіночих команд. «Золотий» дубль зробили кияни, яких на той час тренував Є. І. Івахін він і сам грав за чоловічу команду Києва.

У 1950 р. гандбол в Україні набирав обертів у своєму розвитку. Київська область вперше у республіці провела Спартакіаду сільської молоді, яка зібрала більше 90 команд з гандболу.

У 1951 р. говорили, що прийшов час виходити на міжнародну арену, але для цього необхідно було прийняти світові стандарти правил гри.

1 вересня 1956 року VI конгрес Міжнародної федерації гандболу (IHF), який проходив у Стокгольмі, розглянув пропозицію федерації гандболу Франції про проведення щорічних змагань за участю чоловічих команд – чемпіонів своїх країн. Пропозиція французів була прийнята.

У 1956 р. спортивна газета Франції «Екіп» заснувала Кубок європейських чемпіонів з гандболу серед чоловічих команд. На той час цей кубок виборювали збірні міст своїх країн.

У 1959 р. гандбол святкував піввіковий ювілей. Пройшло півстоліття, як в Харкові відбулася перша офіційна зустріч з ручного м'яча [13].

Низка науковців [5, 7, 8] відмічає, що починаючи з 60-х років, представники української школи гандболу зміцнюють свої позиції не лише в рамках національного масштабу, але й лідирують на міжнародній арені.

У липні 1962 р. в Бухаресті буде проходити другий чемпіонат світу серед жіночих команд. Дебютний чемпіонат пройшов у 1957 році в Югославії, а перші золоті медалі вибороли гандболістки Чехословаччини.

Осіною 1964 р. в Будапешті пройшов десятий ювілейний Конгрес ІГФ [13].

4 серпня 1970 р. після фінальної гри «Спартак» уперше за всю багаторічну історію українського гандболу став володарем Кубку європейських чемпіонів. Про команду та її тренера дізналася вся Європа, їх почали називати зірками світового гандболу.

Київські гандболістки, починаючи з 1970 р., 13 разів перемагали в найпрестижнішому євротурнірі. Вигравши континентальний кубок, «Спартак» став провідним клубом Європи [1].

1972 р. – «Спартак» Київ став володарем Кубку Європейських Чемпіонів [5, 7, 8].

На Конгресі прийняли дуже важливу резолюцію – звернення до Міжнародного олімпійського комітету про включення гандболу в програму Олімпійських ігор 1972 року, які повинні пройти у Мюнхені (ФРН).

У 1965 р. київський «Спартак», керований Ігорем Євдокимовичем Турчиним, виборов путівку до елітного дивізіону. Команда перемогла турнір у другій лізі і у додатковому поєдинку проти земляків із «Буревісника» виборола право виступати у вищій лізі, так як із-за квоти від однієї республіки більше трьох команд не мали права виступати у вищій лізі [13].

У період з 1909 р. по 1972 р. Є. І. Івахиним було закладено науково-методичні основи підготовки гандболістів, сформовано перші організаційні структури, система організації та управління гандболом у країні, національна система змагань, що сприяло значному росту його популярності [5, 7, 8].

1977 р. – Кубок Європейських чемпіонів. Чемпіони – «Спартак», Київ.

1987 р. – Кубок Європейських чемпіонів, чемпіони – «Спартак» м. Київ [10].

У 1991 р. була створена Європейська федерація гандболу. Старий Світ останнім одержав свою особисту регіональну організацію – ЄГФ. Континентальні форуми вирішили проводити раз у два роки, починаючи із 1994 р. [13]

У 1992 р. стали проводитися національні чемпіонати України серед чоловічих і жіночих команд. Федерація гандболу України є повноправним членом Міжнародної федерації гандболу – ІГФ, збірні команди України беруть участь у чемпіонатах Європи та світу.

Чемпіонат Європи з гандболу серед жіночих збірних команд розпочали проводити із 1994 р. Під егідою Європейської гандбольної федерації (EHF) чемпіонати проводяться один раз на два роки.

У вересні 1994 р. відбувся чемпіонат Європи серед юнацьких збірних. У фіналі була представлена і Україна. На груповому етапі українські гандболістки здобули перемогу над Словачею – 30:19, Чехією – 22:18, Австрією – 24:10, Норвегією – 24:22 і Хорватією – 23:20. У півфінальній грі із збірною Данії ми перемогли із різницею у три м'ячі, а у поєдинку за «золото» не залишили шансів Чехії. Перший юнацький чемпіонат Європи і перша перемога.

На чемпіонаті світу в 1995 р. в Австрії і Угорщині розігрувалися путівки на Олімпійські ігри в Атланті. Для того, щоб поїхати на Олімпіаду, необхідно було увійти до п'ятірки найсильніших команд світу. На такий результат і розраховували наші гандболістки.

У 1999 р. було вирішено проводити Всеукраїнські літні спортивні ігри. У програму літніх спортивних ігор був включений і гандбол. Спортсмени одержали можливість змагатися на внутрішній арені не тільки у національній першості,

але і у літніх спортивних іграх.

На початку 2000 р. в Хорватії проходив чемпіонат Європи. Чоловіча збірна України вперше приймала участь у фінальній частині такого великого форуму.

У 2000 р. проводилися нові старты на європейському форумі. Українські гандболістки видали блискучу серію результативних ігор. Висока напруга гри, неочікувані повороти ігрових подій, радість і смуток – це не повний спектр «золотого» матчу європейської першості. В овертаймі наші гандболістки поступилися – 30:32, але не дивлячись на поразку, дівчата заслужили похвалу [13].

Національна чоловіча збірна не так вдало виступала на міжнародній арені. Тільки у 2000 році вона одержала право виступати у фінальній частині чемпіонату світу [10].

У січні 2001 р. у Запоріжжі відбувся I Міжнародний турнір «Кубок Вадима Гетьмана» серед чоловічих збірних команд. Турнір був присвячений багаторічному голові Федерації гандболу України Вадиму Петровичу Гетьману, який багато зробив для любимого виду спорту.

Наприкінці січня 2001 р. 24 найсильніші чоловічі збірні планети зібралися у Франції. Україна, дебютант фінального раунду чемпіонату світу –

2001 р. У рейтингу посіла сьоме місце. Це найвище досягнення нашої чоловічої команди на чемпіонатах світу [13].

Жіноча команда України виборола право на участь в Олімпійських іграх у 2004 р. (м. Афіни, Греція), на яких успішно виступала і завоювала бронзові нагороди [10].

На Олімпійських іграх у 2004 р. в Греції, м. Афіни збірна України у груповому раунді перемогла Китай – 26:21, Бразилію – 21:19, Грецію – 29:20 і Угорщину – 23:22. У 1/4 фіналу була важка перемога над Іспанією – 25:23, у напівфіналі наші дівчата поступилися Данії (переможцям двох попередніх Олімпіад) – 20:29. Матч за олімпійську «бронзу» між Україною і Францією був непередбаченим, кожна команда мала шанс на перемогу, але перемогли найсильніші і фізично, а головне – психологічно, наші гандболістки – 21:18. Збірна України – на п'єдесталі пошани. Збірна України – бронзовий призер Олімпіади – 2004.

За ініціативою президента ФГУ В. Миленького у травні 2006 року в Україні відбувся Фестиваль гандболу. Гандбольні баталії проходили прямо на вулицях міста, де були розбиті майданчики для гри. На фестиваль був запрошений президент міжнародної федерації гандболу Хасан Мустафа, який пропонував ідею подати заяву на проведення чемпіонату Європи – 2008 в Україні.

Олімпійські ігри – 2008 проходили в Пекіні. Олімпійський гандбольний турнір провів особливе враження. На майданчиках точилася безкомпромісна боротьба, глядачі побачили змістовні тактичні взаємодії гравців і красиві кидки м'яча у ворота.

Українському гандболу у 2009 р. виповнилося сто років.

До підготовки та участі в чемпіонаті світу 2009 року та Європи 2010 року було залучено гандболістів молодіжного та юніорського віку, гандболістів провідних команд України.

Чоловіча гандбольна збірна України оформила собі перше місце в групі відбіркового раунду до чемпіонату світу 2009 року і вийшла в раунд плей-офф.

На чемпіонатах Європи 2010 р. знову наші збірні виступили невдало, жіноча збірна посіла 12 місце, чоловіча – останнє, 16 місце. Від одного чемпіонату Європи (2012 року – 14 місце) до іншого (2014 року – 16 місце) жіноча збірна втрачала свої позиції, а чоловіча збірна взагалі не проходила кваліфікацію і не потрапляла до фінальної стадії цього турніру. Аналогічна картина спостерігається і у виступах національних збірних команд на чемпіонатах світу.

Наші гандболісти з 2009 р., а гандболістки з 2011 р. не проходили до фінальної частини цього престижного турніру.

У сезоні 2016–2017 рр. у Балтійській лізі розпочав ігри запорізький гандбольний клуб ЗТР і львівська «Галичанка», водночас вони поєднують ігри як у національному чемпіонаті, так і розигриші Кубку ЄГФ.

Гандбол – це спорт, а у ньому без сенсацій також не обходиться, виграти може кожен. А порівнювати чемпіонат України і Балтійську лігу немає жодного сенсу. Навіть якщо і є команди, які схожі між собою, у них є головні тренери, які мають свої різні погляди на тактики.

Федерація гандболу України надає методичну допомогу в організації навчально-тренувального процесу в спортивних школах, секціях, клубах, командах, здійснює контроль за їхньою діяльністю.

Підготовка спортивного резерву в гандболі України здійснюється мережею спортивних шкіл ДЮСШ, СДЮШОР), а також спортивних клубів.

Система гандбольних спортивних шкіл в Україні базується в 24 областях і поєднує близько 159 гандбольних шкіл і клубів різних форм власності. Але як пріоритетний вид спорту гандбол сьогодні розвивається лише в 8 регіонах України, де займаються близько 20 тисяч спортсменів постійного та більше 2 тисяч змінного складу [13].

Відбір для занять гандболом на сучасному етапі в Україні проходить у три етапи.

На першому етапі діти відбираються за нормативними вимогами. На цьому етапі фахівцями здійснюється експертний аналіз перспективних дітей щодо занять гандболом.

На другому етапі, який триває 1,5-2 роки, перспективність юного спортсмена оцінюється за показниками оволодіння технікою, тактикою та застосуванням набутих спеціальних техніко-тактичних навичок у навчальних іграх.

На третьому етапі здійснюється відбір юних гандболістів до команд, які беруть участь в офіційних змаганнях. Відбір юних гандболістів у команду обумовлюється ступенем відповідності їх індивідуальних особливостей стосовно характеру виконуваних ними функцій у команді [4].

Українській школі гандболу характерен високий рівень розвитку морально-вольових якостей, фізичної підготовленості та вмінням широко варіювати техніко-тактичними діями в ході гри.

Український гандбол характеризується універсальністю, різноманітністю технічних дій, зіграністю,

взаємозамінюваністю, розвитком атакуючих та захисних дій з максимально можливим числом гравців і на максимальних швидкостях. Ці риси нині повною мірою властиві провідним збірним командам країни і колективам вищої ліги.

Шлях до досягнення ігрової результативності в гандболі лежить через раціональну систему підготовки, в яку постійно вносяться корективи, пов'язані із застосуванням ефективних методів і засобів тренування та поліпшення фізичного стану спортсменів [6].

Висновки. Гандбол є спортивною грою, в яку грають дві команди по сім гравців. Мета гри полягає у закиданні м'яча у ворота суперника й протидії оволодіти м'ячем та закинути його у ворота своєї команди. Виграє команда, яка забила найбільшу кількість м'ячів по закінченню ігрового часу.

З урахуванням впливу різних факторів на розвиток гандболу в Україні можна виділити три історичні періоди: 1909–1972 рр., 1972–1991 рр. та з 1991 р. – нині.

Перший період характеризується виникненням гандболу та його розвитком на території сучасної України.

У другому періоді гандбол формується як гра з міцною матеріально-технічною і фінансовою базою, удосконаленням системи організації дитячо-юнацького спорту, що обумовило його включення до програми ігор Олімпіади (1972).

Третій період характеризується активізацією процесів комерціалізації та професіоналізації гандболу на національному та міжнародному рівнях, посилюються процеси інтеграції і глобалізації в спорті.

Нині гандбол в Україні є важливою складовою системи фізичного виховання та відіграє важливу роль у спортивному житті українців. Гра є настільки популярною, що сьогодні нею займаються майже всі верстви населення.

Перспективи подальших досліджень: вивчити ефективність систематичних занять гандболом здобувачами вищої освіти.

Література

1. Гордість українського спорту. До 80-річчя від дня народження. Турчина (1936–1993). Дати і події, 2016, друге півріччя: календар знамен. дат. / уклад. : В. Кононенко. Київ : Нац. парлам. б-ка України, 2016. № 2 (8). 152 с.
2. Дорошенко Е. Ю., Цапенко В. О., Петров В. О., Дядечко І. Є., Гусак О. Ю. Педагогічний аналіз структури і особливостей кидків м'яча по воротах як елементу техніко-тактичної діяльності кваліфікованих гандболісток. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С. С. Харків : ХДАДМ (ХХПІ), 2006. №7. С. 23–28.
3. Єрьоменко В. М., Єварницький І. А., Криворучко С. М., Самохін О. О. Особливості спеціальної фізичної підготовки бігунів на короткі дистанції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. пр. / за ред. О. В. Тимошенка. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 12 (158) 22. С. 50–54.
4. Костюкевич В. М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту) : навч. посіб. Вінниця : Планета, 2014. 616 с.
5. Линець М., Шульга Л. Розвиток професійного спорту в Україні. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. Київ : Олімпійська література, 2005. №1. С.23–30.
6. Носко М. О., Данілов О. О., Маслов В. М. Гандбол: технологія підготовки команд вищої спортивної майстерності : підруч. Київ : СПД Чалчинська Н. В., 2013. 236 с.
7. Павлюк І. Становлення і розвиток гандболу в Україні. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. пр. Львів : ЛДІФК, 2006. Вип. 10. Т. 3. С. 197–201.
8. Павлюк І. Система організації та управління гандболом в провідних країнах світу та в Україні: проблеми комерціалізації та професіоналізації. *Молода спортивна наука України*: зб. наук. пр. Львів : ЛДІФК, 2007. Вип. 11. С. 282–283.
9. Поліщук Р. М. Формалізм як можливий підхід до концептуалізації спорту. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. № 8. С. 46–50.
10. Прозар М. В., Авінов В. Л., Петров А. О., Стасюк В. А., Балан С. М. Теорія і методика спортивних ігор : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О.А., 2020. 320 с.
11. Рядова Л. О., Рожков В. О., Цигановська Н. В., Скляренко В. П. Загальна характеристика та історичний аспект виникнення і розвитку хортингу як національного виду рухової активності України. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. пр. / за ред. О. В. Тимошенка. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 12 (158) 22. С. 126–130.
12. Рядова Л. О., Рожков В. О., Корчагін М. В., Мкртчян О. А. Дослідження показників розвитку деяких фізичних якостей у здобувачів закладів вищої освіти. *Rehabilitation and Recreation*, 2023. № 14. С. 226–235.
13. Соловей О. М., Соловей Д. О. Теоретичні основи гандболу : навч. посіб. Дніпро : Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, 2017. 161 с.
14. Соловей О. М., Соловей Д. О. Основи навчання тактики гри в гандбол : навч.-метод. посіб. Дніпро : Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, 2018. 112 с.

References

1. Kononenko, V. (Uklad.). (2016). *Hordist ukrainskoho sportu. Do 80-richchia vid dnia narodzhennia. Turchyna (1936–1993). Daty i podii, 2016, druhe pivrichchia [The pride of Ukrainian sport. To the 80th anniversary of his birth. Turchyna (1936-1993). Dates and events, 2016, second half of the year]* : kalendar znamen. dat. Kyiv : Nats. parlam. b-ka Ukrainy, 2016. № 2 (8). S. 118–121 (in Ukrainian).
2. Doroshenko, E. Yu., Tsapenko, V. O., Petrov, V. O., Diadechko, I. Ye., & Husak, O. Yu. (2006). Pedagogichnyi analiz struktury i osoblyvostei kydkiv miacha po vorotakh yak elementu tekhniko-taktychnoi diialnosti kvalifikovanykh handbolistok [The pedagogical analysis of the structure and peculiarities of ball throws on the goal as an element of technical and tactical activity of

qualified handball players]. *Pedahohika, psykhohohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia isportu* – Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sport : naukova monohrafiia za redaktsiieiu prof. Yermakova S. S. (Vols. 7)? (pp. 23–28). Kharkiv : KhDADM (KhKhPI) (in Ukrainian).

3. Yeromenko, V. M., Yevarnytskyi, I. A., Kryvoruchko, S. M., & Samokhin, O. O. (2022). Osoblyvosti spetsialnoi fizychnoi pidhotovky bihuniv na korotki dystantsii [The features of special physical training of short-distance runners]. O. V. Tymoshenko (Eds.), *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia № 15. Naukovo pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport) – Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)* : zb. nauk. pr. (Vols. 12 (158) 22), (pp. 50–54). Kyiv : Vydavnytstvo UDU imeni Mykhaila Drahomanova (in Ukrainian).

4. Kostiukevych, V. M. (2014). *Teoriia i metodyka sportyvnoi pidhotovky (na prykladi komandnykh ihrovykh vydiv sportu) [The theory and methodology of sports training (on the example of team game sports)]* : navch. posib. Vinnytsia : Planer (in Ukrainian).

5. Lynets, M., & Shulha, L. (2005). Rozvytok profesiinoho sportu v Ukraini [The development of professional sports in Ukraine]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu – Theory and methods of physical education and sports*. (Vols. 1), (pp. 23–30). Kyiv : Olimpiiska literature (in Ukrainian).

6. Nosko, M. O., Danilov, O. O., & Maslov, V. M. (2013). *Handbol: tekhnolohiia pidhotovky komand vyshchoi sportyvnoi maisternosti [The handball: technology for preparing teams of the highest sportsmanship]*. Kyiv : SPD Chalchynska N. V. (in Ukrainian).

7. Pavliuk, I. (2006). Stanovlennia i rozvytok handbolu v Ukraini [The formation and development of handball in Ukraine]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy – Young sports science in Ukraine* : zb. nauk. pr. (Vols. 10), (pp. 197–201). Lviv : LDIFK (in Ukrainian).

8. Pavliuk, I. (2007). Systema orhanizatsii ta upravlinnia handbolom v providnykh krainakh svitu ta v Ukraini: problemy komertsializatsii ta profesionalizatsii [The system of organisation and management of handball in the leading countries of the world and in Ukraine: problems of commercialisation and professionalisation]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy – Young sports science in Ukraine* : zb. nauk. pr. (Vols. 11), (pp. 282–283). Lviv : LDIFK (in Ukrainian).

9. Polishchuk, R. M. (2022). Formalizm yak mozhlyvyi pidkhid do kontseptualizatsii sportu [The formalism as a possible approach to the conceptualisation of sport]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii – Current issues of philosophy and sociology*, 8, 46–50 (in Ukrainian).

10. Prozar, M. V., Avinov, V. L., Petrov, A. O., Stasiuk, V. A., & Balan, S. M. (2020). *Teoriia i metodyka sportyvnykh ihor [Theory and methodology of sports games]*. Kamianets-Podilskyi : PP Buinytskyi O.A. (in Ukrainian).

11. Riadova, L. O., Rozhkov, V. O., Tsyhanovska, N. V., & Skliarenko, V. P. (2022). Zahalna kharakterystyka ta istorychnyi aspekt vynykennia i rozvytku khortynhu yak natsionalnoho vydu rukhovoï aktivnosti Ukrainy [The general characteristics and historical aspect of the emergence and development of horting as a national sport in Ukraine]. O. V. Tymoshenko (Eds.), *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia № 15. Naukovo pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport) – Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)* : zb. nauk. pr. (Vols. 12 (158) 22), (pp. 126–130). Kyiv : Vydavnytstvo UDU imeni Mykhaila Drahomanova (in Ukrainian).

12. Riadova, L. O., Rozhkov, V. O., Korchahin, M. V., & Mkrtychian, O. A. (2023). Doslidzhennia pokaznykiv rozvytku deiakykh fizychnykh yakosteï u zdobuvachiv zakladiv vyshchoi osvity [The investigation of indicators of development of some physical qualities in students of higher education institutions]. *Rehabilitation and Recreation*, 14, 226–235 (in Ukrainian).

13. Solovei, O. M., & Solovei, D. O. (2017). *Teoretychni osnovy handbolu [The theoretical foundations of handball]*. Dnipro : Prydniprovska derzhavna akademiia fizychnoi kultury i sportu (in Ukrainian).

14. Solovei, O. M., & Solovei, D. O. (2018). *Osnovy navchannia taktyky hry v handbol [The fundamentals of teaching handball tactics]*. Dnipro : Prydniprovska derzhavna akademiia fizychnoi kultury i sportu (in Ukrainian).